

Nieuwsbrief Afrikagetuigenissen vzw
Driemaandelijks/april 2016
P708863 / 3080 Tervuren
G. Bosteels, J. van Ruusbroecstraat 15
3080 Tervuren

België-Belgique
P.B. – P.P.
3080 Tervuren
BC 30592

AFRIKAGETUIGENISSEN



Nieuwsbrief nr. 39

April 2016



Prauwen op de Congostroom (historische foto)

Ledenbijdragen

*Een lijst van ingekomen betalingen is afgedrukt op blz. 26.
Wij zeggen hartelijk dank aan de betrokken leden die hun steentje
hebben willen bijdragen tot de werking van Afrikagetuigenissen*

*Degenen onder onze vrienden die nog geen betaling hebben verricht zullen in hun
exemplaar van deze Nieuwsbrief een overschrijvingsformulier willen vinden om
alsnog hun jaarlijkse bijdrage over te maken, waarvoor bij voorbaat hartelijk dank.*

TER HERINNERING :

EEN BIJDRAGE VAN 15 € VOLSTAAT OM IN REGEL TE ZIJN
MAAR BIJKOMENDE STEUN WORDT MET GENOEGEN TEGEMOET GEZIEN

*Rekeningnummer : 001-4254043-87
IBAN : BE67 0014 2540 4387 – BIC : GEBABEBB*

<i>In dit nummer :</i>	<i>blz.</i>
Binair denken ? <i>Guido Bosteels</i>	3
Een ondubbelzinnig getuigenis <i>André de Maere d'Aertrycke</i>	4
De Standaard – Quo vadis ? – Een vervolg	7
Afscheid van het AFAC	8
Het bot van Ishango <i>Gabriël Castel</i>	10
Terugdenkend aan Norbert Laude <i>Herinneringen van Louis Jaspers</i>	13
Mocassins voor koning Lepold II	14
Getuigenis uit de pionierstijd – Tweede deel <i>Fernand Harroy</i>	15
Het drama van de albino's in Afrika	20
Op de boekentafel : Belgische vrouwen in Afrika	21
Wij gedenken <i>Kannunik Dezeine, René-Jean Desmedt, E.P. Van Keerbergen, Lode Boets</i>	22
De prauw	23
ORPER – Een brief uit Kinshasa <i>Anny Steegmans</i>	24
Op heden ontvangen bijdragen voor 2016	26

“Binair” denken ?

Een paar met rede en verstand begaafde mensen, rector KU-Leuven Rik Torfs en journaliste Mia Doornaert, om ze niet te noemen, gingen recent, elk van hun kant, in een krant die ons overigens zwaar teleurgesteld heeft, aan het filosoferen over de welles-nietes spelletjes die het geestesleven de dag van vandaag zo moeilijk verteerbaar maken.

Hebben wellicht de nieuwe communicatiemiddelen daar iets mee te maken ? Ze overstelpen ons met een overaanbod aan nieuws, ze grijpen ons om de keel met gruwel, horror en sensatie, nu eens zinnig, dan weer idioot, verwerpelijk of subliem, in elk geval meer dan een normaal brein rustig en tijdig kan assimileren en laten bezinken. En dat alles komt tegenwoordig tot ons via het wonder van de moderne informatica, die deze stortvloed via binaire wiskunde uit miljarden nulletjes en eentjes via onze kranten, beeldschermen of luidsprekers over onze hoofden neerstort.

Zo wordt alles dus steeds vaker een zaak van ja of nee, van dingen waarover je al dan niet recht van spreken hebt, waar je opgehemeld of verguisd wordt, waar het podium of de schandpaal soms erg dicht bij elkaar staan.

Niet enkel sportlui en politici, die soms van de ene op de andere dag helemaal boven of onderaan de ladder komen te staan, kunnen ervan meepraten : het is veelal op het stuk van de ethische gevoeligheden dat de discussies hoog op kunnen laaien. Vluchtelingenprobleem, recht op leven of dood, sociale ongelijkheid, verschillen in huidskleur of culturele ontwikkeling, noem maar op : steeds vaker en bitsiger vliegen de banbliksems door de lucht.

Hoeft het gezegd ? Wij oudgedienden in Afrika staan natuurlijk in de eerste rij om over zulke zaken mee te praten. Een zekere opinie, niet geplaagd door onbegrip over de realiteit van fundamentele cultuurverschillen, noch door een totaal gemis aan inzicht in historisch perspectief, noch door onwetendheid over de uitdagingen waarmee de arbeid in een uiterst anachronistisch milieu gepaard gaat, stelt alles in het werk om, in binaire termen, een negatief imago van ons ontwikkelingswerk aan de gemeenschap op te dringen.

Moeten wij wanhopen ? Toch niet, want er is licht aan de einder. Het is wel degelijk zo dat nu, een halve eeuw na het einde van de

Belgische bewind in Afrika, het kapitaal aan sympathie van de Belgen aan de evenaar intact blijft. Is het niet treffend dat het standbeeld van de vader van de Congolese natie, een zekere koning Leopold II, nog steeds een plaats vindt onder de tropenzon?

Recent nog was het ons gegeven een jonge Congolees te aanhoren, die waarachtig in snikken uitbarstte toen hij de huidige toestand in Congo vergeleek met het verval dat een clan fataal ten deel valt wanneer de oom, de 'noko', niet meer bekwaam is of nalaat zijn rol van leidsman van zijn clan te vervullen. Zulke momenten laten meer dan een voorbijgaande impressie na !

Guido Bosteels, voorzitter

Een ondubbelzinnig getuigenis

André de Maere d'Aertrycke, voormalig gewestadministrateur van Beni (Kivuprovincie) aan het woord in de pers.

Onze lezers weten dat het onze stelregel is, onze aandacht te beperken tot de Belgische koloniale en postkoloniale tijd. Voor een keer lijkt het wel betamelijk van deze regel af te wijken, dit naar aanleiding van het interview waarover wij het hieronder hebben, waarbij aan een van onze trouwe leden het woord werd verleend en dat trouwens ook wel even verder reikt dan het tijdperk van de Congo-Vrijstaat.

Een uitzondering die de regel bevestigt : een krant die de moed opbrengt om een oud-koloniaal te interviewen over ons verleden in Afrika. De krant "L'ECHO" heeft inderdaad op 9 januari jl. een interview met de heer de Maere d'Aertrycke gepubliceerd dat wij hieronder in vertaling afdrukken.

"Via Leopold II worden de Belgen gevisieerd"

De rol die België, en meer bepaald koning Leopold II in Congo hebben gespeeld blijft voor betwisting zorgen. Dit blijkt nog maar eens uit het feit dat de plechtigheden die in het vooruitzicht waren gesteld ter herdenking van de troonsbestijging, nu 150 jaar geleden, van Leopold II doodgewoon werden geannuleerd. De bedoeling daarvan was te vermijden dat de polemiek weer zou opflakkeren en de geesten van sommige drukkingsgroepen te bedaren. Zoals bijvoorbeeld die welke op 17 december jl. het standbeeld van Leopold II op het Troonplein hebben bezoedeld met rode verf en er handjes op hadden afgedrukt, bedoeld als een allusie op de beruchte 'afgesneden handen' (zie hierna). Om 'waar' en 'onwaar' uit elkaar te halen, hebben wij André de Maere (86) ondervraagd, die van 1952 tot 1960 gewestadministrateur is geweest in de Kivu-provincie. Hij heeft ook meegewerkt aan het boek 'Le Congo au temps des Belges' dat recent heruitgegeven werd.

Welke zijn uw bedenkingen bij het schrappen van de herdenking van de 150^{ste} verjaardag

van de troonsbestijging van Leopold II ?

Ik ben verbolgen om de lafheid van de overheid. Het was onaanvaardbaar zo te zwichten voor de druk van een kleine minderheid. Leopold II is iemand die hoog in aanzien blijft staan in Congo, waar hij nog steeds erkend wordt als de stichter van de natie. Zijn standbeeld is trouwens hersteld en het prijkt in het openbaar in Kinshasa.

Was Leopold II een groot vorst of een misdadiger ?

Persoonlijk aanzie ik hem als een groot vorst. In de eerste plaats heeft hij de stad Brussel weten om te vormen van een provinciestad tot een echte hoofdstad. Voorts heeft hij in het hart van Afrika een staat in het leven geroepen van 2 miljoen vierkante kilometer, die hij heeft uitgerust met een verkeersinfrastructuur en een rechtssysteem. Hij heeft de vrede in het land hersteld door een einde te maken aan onvoorstelbaar gruwelijke stammenoorlogen. Hij heeft de Afro-Arabische slavenhandelaars verdreven die het oosten van het land zwaar teisterden.

Men zegt wel dat misbruiken zijn gepleegd.

Inderdaad. In 1904 heeft de koning een internationale onderzoekscommissie van magistraten uit verschillende landen ingesteld om ter plaatse deze misbruiken te onderzoeken. In november 1905 werd een rapport ingediend waarin melding is gemaakt van ernstige misbruiken, waarvoor de koning een morele verantwoordelijkheid draagt. De koning heeft dit rapport laten verschijnen in het Staatsblad van Congo-Vrijstaat en maatregelen getroffen om aan die misbruiken een einde te maken. Daartoe heeft hij 25 decreten uitgevaardigd.

Van welke aard waren die misbruiken ?

Die misbruiken betroffen vooral de verplichte tewerkstelling van Congolezen bij de rubberwinning. Zo werden bijvoorbeeld vrouwen en kinderen gegijzeld om de mannen tot werken te verplichten en werden dorpen in brand gestoken.

Wat is de waarheid over die beruchte afgesneden handen ?

Er zijn handen afgesneden, maar nooit op bevel van de blanke overheden. De onderzoekscommissie was formeel op dat punt. De concessiehouders maakten gebruik van Congolese wachters. Die moesten verantwoording afleggen over het gebruik van hun kogels. Daartoe brachten zij handen mee als bewijs. Die handelwijze gaat ook terug naar gebruiken in stamverband, waarbij de chefs prijken met halsbanden van handen die van hun overwonnen vijanden waren afgesneden. Ook de inlandse rechtbanken legden soortgelijke straffen op. De invloed van de charia heeft zich hier laten gelden. Vanaf 1888 verbood Leopold II dit gebruik via een bepaling in het strafwetboek van Congo-Vrijstaat.

Verborg de kritiek van de Angelsaksers op het beleid van Leopold II in Congo een geheime agenda ?

De Britten, en na hen de Amerikanen hebben nooit goed kunnen verwerken dat Congo aan hun neus voorbij is gegaan. Dat was hun eigen fout aangezien de Britse eerste minister Benjamin Disraeli Stanley wandelen heeft gestuurd toen die hem Congo op een zilveren

schotel kwam aanbieden. Congo was niet enkel potentieel rijk maar het stond ook de realisatie in de weg van de door de Britten gedroomde spoorverbinding van Kaïro tot Kaapstad. Dan waren er ook de Engelse protestantse missionarissen die erg tegen hun zin de paters Scheutisten op hun gebied zagen ontschepen. Ook de Fransen liet Congo niet onverschillig : Het verdrag van Berlijn verleende hun een recht van voorkoop voor het geval dat Leopold in zijn onderneming zou falen.

Wie heeft er heden belang bij het optreden van Leopold II in Congo te discrediteren ?

In het collectief dat ageert tegen het huldigen van Leopold II zitten Afrikanen, Belgen, derdewereld-militanten en Congolese intellectuelen, waaronder ook hoogleraren. Die Afrikanen voelen zich gefrustreerd door de erbarmelijke toestand waarin het huidige Congo verkeert, hoewel het een van de rijkste landen ter wereld zou kunnen zijn. De derde-wereld-beweging lijdt ook aan een permanent berouwcomplex. Tenslotte hebben sommige grote landen het moeilijk met de vaststelling dat België in Congo nog steeds over een enorm kapitaal aan sympathie beschikt, wat hun exploitatieplannen in het land verstoort. Doorheen hun kritiek op Leopold II worden de Belgen gevisieerd.

En als Leopold II op een bepaald punt toch kritiek verdiende ?

Men kan hem zijn megalomanie en zijn zelfgenoegzaamheid verwijten en betreuren dat hij onverschillig is gebleven voor de Belgische publieke opinie.

Heeft hij niet rijkelijk zijn zakken gevuld in Congo ?

De omvangrijke winsten die Leopold II in Congo behaald heeft zijn niet enkel zijn persoonlijk fortuin ten goede gekomen maar hebben in de eerste plaats gediend om de stad Brussel te verfraaien. Ook heeft de koning aanzienlijke middelen ter beschikking gesteld voor medisch onderzoek, o.m. in de strijd tegen malaria en de slaapziekte.

Maar de Congolezen zijn toch niet naar behoren vergoed voor de rijkdommen die de Belgen hebben meegenomen. Moet er niet aan vergoeding worden gedacht ?

Het is onjuist dat de Congolezen niet vergoed werden. Voor de rubberwinning werden de Congolese werkers drie weken per maand betaald terwijl de vierde als een belasting in natura aangerekend werd.

Het land werd uitgerust met een merkwaardige infrastructuur aan verkeerswegen, gezondheidszorgen en onderwijs. In 1960 waren er 25.000 scholen en twee universiteiten. Al die gemeenschapsdiensten waren gratis. In 1960 was het BNP het hoogste van heel het Afrikaanse continent, net even lager dan dat van Canada. De begroting van de kolonie was volledig gescheiden van die van het moederland. Voor 3 procent werd ze gespijsd door de belasting op de inlanders en voor 97 procent door de mijnbouwmaatschappijen.

Laatste punt : In Congo werden nooit landbouwgronden ontvreemd, zoals dat in Zuid-Rhodesië (Zimbabwe) is gebeurd. Onteigeningen voor de aanleg van wegen of het vestigen van plantages verliepen volgens strikt bepaalde procedures, zodat de autochtone bevolking altijd schadeloos gesteld werd. Congo werd door de Belgen als door een goed huisvader bestuurd en de Congolezen werden ruimschoots vergoed voor de rijkdommen die door de Belgen werden ontgonnen.



Congolese jongeren ontdekken de grammofoon (archief KMMA)

De Standaard – Quo vadis ? – *Een vervolg*

In onze vorige edities (nrs. 37 en 38) maakten wij reeds omstandig melding van onze tribulaties met de redactie en de ombudsman van de krant 'De Standaard', waarvan herhaalde recente publicaties een golf van verontwaardiging hadden opgewekt.

Wegens het uitblijven van enige reactie bleef er ons niets anders over dan ons tot de 'Raad voor de Journalistiek' te richten. Deze Raad noemt zich "een onafhankelijke instelling voor zelfregulering van de journalistiek". Hij is opgericht door de Vlaamse journalistenverenigingen, de uitgevers en de mediahuizen.

Wij hebben ons dus bij die Raad beklagd over de onaanvaardbare houding van de genoemde krant, zulks bij aangetekende brief van 15 februari jl.

Naar aanleiding van een rechtstreeks contact met de secretaris-generaal, tevens ombudsman van de genoemde Raad, hebben wij de gelegenheid gehad er de nadruk op te leggen dat de halstarrige weigering van de Standaard om in te gaan op ons bezwaarschrift flagrant strijdig is met de beginselen van journalistieke ethiek zoals de hoofdredacteur van De Standaard publiekelijk beweert die te verdedigen en na te leven.

Even voor het afsluiten van dit nummer kregen wij bericht dat de Raad heeft gemeend geen gevolg te kunnen geven aan onze klacht. Inderdaad was het ons in de gegeven omstandigheden niet meer mogelijk te protesteren tegen de publicatie zelf van het gewraakte artikel omdat de daartoe gestelde termijn van twee maanden inmiddels verstreken was. Die was inderdaad voorbij omdat wij vergeefs gewacht hadden – net als blijkbaar alle andere verontwaardigde klagers over het gewraakte artikel – op enige verantwoording vanwege de betrokken redactie.

Onze klacht was dus wel specifiek gericht tegen het hooghartige stilzwijgen van die

redactie (en haar 'ombudsman') en haar weigering om zich te verantwoorden over die hatelijke publicatie en tegen haar onwil om met ons in dialoog te treden. Zulke afwijzing was natuurlijk flagrant in strijd met de mooie beloften van wederzijds contact, van "waarheidsvinding" (sic) die de hoofdredacteur in zijn krant aan zijn lezers had voorgespiegeld. Jammer genoeg meende de Raad voor de Journalistiek dat zulke schending van de fair-play die men van een eerlijk persorgaan zou mogen verwachten buiten haar bevoegdheid valt.

Wat de Raad voor de Journalistiek in al zijn wijsheid wel heeft aanvaard, is dat ze ons dossier bij wijze van 'vraag' aan de hoofdredactie van De Standaard overgezonden heeft met verzoek om ons alsnog een antwoord te bezorgen. Of die redactie in deze omstandigheden wel bereid gevonden zal worden om meer welwillendheid aan de dag te leggen is natuurlijk een open vraag.

Wij hadden de indruk dat de Raad voor de Journalistiek wel begrip vertoonde voor ons dossier (Hoe kon het ook anders?), maar wij moeten wel betreuren dat hun werkingsreglement toch wel uitgesproken restrictief is.

Afscheid van het AFAC

Sinds 1 januari 2016 heeft het AFAC opgehouden te bestaan. Weinigen zullen moeite hebben met het ontcijferen van het letterwoord AFAC : *'Association des anciens fonctionnaires et agents du Congo'* – 'Vereniging der gewezen ambtenaren en beambten in Congo'. De raad van bestuur van deze ooit machtige beroepsvereniging heeft zich inderdaad verplicht gezien zich bij het onafwendbare neer te leggen. Een ultieme oproep tot de leden, gepubliceerd in het voorlaatste nummer van het tijdschrift van de vereniging, in de hoop nog een verjonging van het bestuur uit te kunnen lokken, heeft helaas niet het verhoopte resultaat opgeleverd.

Wij noemden het AFAC wel een beroepsvereniging want het begrip 'vakbond' hoorde in de gegeven historische context, en zeker een kleine eeuw geleden, eerder tot de taboesfeer. Inderdaad ontbraken amper enkele maanden om de 95^{ste} verjaardag van de vereniging te vieren, die in 1921 de nodige machtiging had verkregen om einde-lijk met een gerust gemoed haar taak te kunnen vervullen. Laten wij het toch jammer vinden dat zulk een verjaardag niet kon worden bereikt.

Weliswaar hadden de ambtenaren, militairen en magistraten, broederlijk verenigd, reeds in 1919 een regelrechte staking op touw gezet om hun geldelijke eisen kracht bij te zetten. Daar deden ze natuurlijk de toenmalige minister van Koloniën geen plezier mee : hij gaf dan ook zijn gouverneur-generaal de opdracht zijn personeel te verbieden tot eender welke vereniging van ambtenaren toe te treden of zelfs ook maar de oprichting ervan in de hand te werken. Elke overtreding van dit verbod gold als een 'zware disciplinaire fout'.

En ondanks dat vond op 18 januari 1920 te Boma – dat toen nog de hoofdstad van de kolonie was – een eerste plenaire vergadering van AFAC plaats. Ook nog zonder wettelijke erkenning ging het bestuur al vlug met de overheid onderhandelen, en wel degelijk met resultaat : aan iedereen werd, met terugwerkende kracht tot 1 januari 1920, een maandelijks levensduurtetoeslag van 600 frank toegekend, wat betekende dat de mensen in de laagste graad meteen hun wedde nagenoeg verdubbeld zagen.

Nog in augustus 1920 werd de eerste eisenbundel van AFAC bij de gouverneur- generaal en de minister van Koloniën ingediend. Toch werd slechts op 23 maart 1921 het decreet uitgevaardigd waarbij de personeelsleden van de kolonie gemachtigd werden zich te verenigen 'om hun beroepsbelangen te vrijwaren en te behartigen'. Artikel 1 van dat decreet voorzag in rechtspersoonlijkheid. Volgens artikel 2 mochten enkel zij die tot de administratie behoorden en geen inboorling noch kleurling waren deel uitmaken van zulke beroepsvereniging. Bij artikel 3 werden stakingen verboden. En artikel 12 verleende de gouverneur-generaal het recht om zulke vereniging zonder meer weer te ontbinden...

Ondanks deze strikte regels betekende dit decreet een overwinning voor de ambtenaren, die veel moed hadden moeten opbrengen, ja zelfs hun loopbaan op het spel hadden gezet om zulk een resultaat in de wacht te slepen.

Na de onafhankelijkheid werd het AFAC als feitelijke vereniging heropgericht in België. Wegens de terugkeer in het moederland kwamen natuurlijk heel andere punten van zorg op de voorgrond, waarvan wij ons hier tot een viertal moeten beperken :

- ° Er was vooreerst het tot stand komen en de toepassing van de wetgeving op de **reïntegratie**, die heel wat kopzorgen gebaard heeft. Een woord van waardering is in dit verband wel op zijn plaats voor wijlen oud-gewestambtenaar Antoine Saintraint, (vriend en oud-collega van de vermoorde André Ryckmans) die tot volksvertegenwoordiger verkozen was en in deze aangelegenheid merkwaardig veel energie aan de dag heeft gelegd om correcties aan te brengen in de het ontwerp van integratiewet, ten bate van zijn oud-collega's ;

- ° De **solidariteitsbijdrage** die bij wet van 30 maart 1954 werd ingevoerd en waartegen jarenlang hardnekkig strijd is gevoerd. Ontelbare nieuwsbulletins van de vereniging zijn getuige van de niet aflatende maar helaas vergeefse inspanningen die tegen die maatregel werden geleverd ;

- ° Het **statuut medische zorgen** : hoewel de wetten van 1960 het regime van de moederlandse medische zorgen voor oud-kolonialen gewaarborgd hadden (beheerd door DOSZ/OSSOM), had een wet van 6 augustus 1993 dit 'verworven recht' naar de scheurmand verwezen. Jarenlange procedures, zowel op parlementair niveau als voor de raad van State zijn uiteindelijk vruchteloos gebleken ;

- ° Het manifest '**Herinnering en Waardigheid**' : samen met alle verenigingen van Afrikavrienden werd in april 2002 een energieke actie gevoerd bij middel van dit manifest, dat aan meer dan 500 personaliteiten werd gestuurd, waaronder in de eerste plaats de toenmalige minister Louis Michel. Deze met succes bekroonde actie werd gevoerd om zwaar te protesteren tegen de voorgenomen oprichting van een zogenaamde 'Stichting Patrice Lumumba'. Dit was beslist een mooi voorbeeld van wat eendrachtige samenwerking vermag.

Bovenal vergeten wij natuurlijk ook niet het sociaal dienstbetoon waarmee de bestuurders van AFAC – met voorzitter Grosjean aan het hoofd – bij middel van vele honderden permanenties, schriftelijke en telefonische contacten allerhande, kostbare diensten hebben bewezen aan leden die in het postkoloniale geharrewar het noorden dreigden te verliezen. (GB)

Onze vriend Ivan Grosjean, die gedurende niet minder dan 27 jaar lang de teugels van het AFAC in handen heeft gehad, en die bij deze gelegenheid de titel van erevoorzitter toegewezen kreeg, liet ons de navolgende boodschap toekomen :

Dankzij AFRIKAGETUIGENISSEN, dat zo vriendelijk is deze korte boodschap in haar tijdschrift te publiceren, is het mij mogelijk de talrijke vrienden dank te zeggen voor hun blijken van hun spijt en verdriet wegens het verdwijnen van het AFAC. Ik denk in het bijzonder aan de emotionele tekst van Jaak en Jacoba de Meester-Callebaut (zie blz. 3 van ons allerlaatste bulletin, van december 2015). Bravo, geachte heer en mevrouw de Meester, en nogmaals dank voor uw bijstand en uw verdiensten ten bate van onze vereniging. Evenzeer als uzelf, onze leden en onze raad van bestuur betreuren wij ten eerste deze afloop, die nu eenmaal onafwendbaar was.

I. Grosjean, Erevoorzitter van AFAC

Het bot van Ishango - 20.000 jaar oud !

De plaats Ishango ligt nabij de Semlikirivier en het Edwardmeer in Kivu. Het is de plaats waar de Belgische archeoloog Jean de Heinzelein in 1950 belangwekkende opgravingen ondernam. Hij vond er een aantal voorwerpen die een onderkomen gekregen hebben in het Koninklijk Museum voor Natuurwetenschappen te Brussel.

Het meest opmerkelijke onder de ontdekte objecten was een stukje bot van dierlijke origine, ongeveer 10 centimeter lang, waarop langs drie zijden symmetrische dwarse inkervingen te zien zijn. Dat kleine stukje gebeente, dat 20.000 jaar oud bleek te zijn, heeft een massa vragen doen oprijzen. Waartoe mag dat gediend hebben ? Was het misschien een kalender ? Of had het wellicht een magische functie ?

Midden al die hypothesen kwam de idee naar boven dat dit stukje gebeente wel iets met wiskunde te maken kon hebben, misschien wel het alleroudste wiskundige hulpmiddel ?

Vanuit Ishango kunnen andere voorwerpen in het gebied van de Grote Meren bestaan hebben, die via Soedan en de Nijl Egypte bereikt kunnen hebben. Vandaar dat het denkbeeld gerijpt is dat dit kleine stokje zou kunnen bewijzen dat de oorsprong van de wiskunde in Afrika, de bakermat van de mensheid, te vinden zou zijn.



Faam is een grillig verschijnsel. Zo is het dat dit prehistorische stokje veertig jaar lang in de vergetelheid geraakt was, ergens op een zolder van het Koninklijk Museum voor Natuurwetenschappen. Daarin is verandering gekomen dankzij een toevallige vriendschapsband tussen professor en doctor in de wiskunde, Dirk Huylebrouck enerzijds en de Belgische kandidaat astronaut Vladimir Pletser anderzijds, die elkaar in Afrika gevonden hebben. Als jonggediplomeerde leerkracht bezocht deze laatste ooit de site van Ishango ter gelegenheid van een visvangst, zonder te vermoeden dat hij ooit nog door het mysterie Ishango zou worden opgeslorpt.

In 1992 doceert Dirk Huylebrouck didactiek aan de universiteit van Burundi. Uitgaand van het boek van G.G. Joseph "The crest of the peacock" (De kuif van de pauw), gaat hij op onderzoek naar de inbreng van niet-Europese culturen die een ontbrekende schakel kunnen zijn op het stuk van de wiskunde. Uit initiatieven die o.m. samen met Hubert Reeves werden georganiseerd, uitgaand van het thema 'stof van sterren', is een ontmoeting met Vladimir Pletser tot stand gekomen.

"The Space Odyssey"

Samengebracht door hun Afrikaans verleden, besluiten de twee vrienden, eens ze naar België waren weergekeerd, niet bij de pakken te blijven zitten. De film "The Space Odyssey" bevrucht hun verbeelding, meer bepaald de sequentie waarin een omhoog geworpen gebeente gesublimeerd wordt tot een ruimtetuig. De verenigde belangstelling van al dan niet gespecialiseerde journalisten brengt het fameuze "bot van Ishango" in herinnering, dat uit een vergeten lade opgediept wordt en een plaats krijgt in de tentoonstelling van het Museum. Daarmee laait de discussie weer op en ontstaat het project om een kopie van deze "stok" in de ruimte te sturen. Een cineast heeft al vlug een filmscenario klaar en ook een oratorio getiteld Ishango komt tot stand.

"Ishango Milele", een programma dat de periode 2015-2018 bestrijkt

Veelvuldige en tegensprekelijke debatten vinden plaats over de interpretaties die aan de "stok" gegeven kunnen worden : archeologisch, antropologisch, mathematisch, dit alles te kust en te keur. Er wordt dan ook een vzw opgericht "Ti Suka" in een poging om enige synergie tot stand te brengen in diverse programma's die de promotie van het bot van Ishango kunnen bevorderen.

Een zestal richtpunten

1. Er is een pluridisciplinair wetenschappelijk comité "Ishango" opgericht, met de bedoeling het bot van Ishango te promoten en een reflectiecentrum wordt gepland om de opzoekingen en de intellectuele en culturele uitstraling van het Virungapark te bevorderen.
2. Het sensibiliseren van scholen en culturele milieus,
3. Beïnvloeding van de universitaire wereld via lezingen en debatten gericht op 'Deling van kennis ten bate van vrede',
4. Een reis van het bot van Ishango in de ruimte, in het kader van het programma van de 'Suborbital Research Association' (XCOR Lynx),
5. Culturele en pedagogische initiatieven in Afrika, ten einde 'het bot' een plaats te geven in de onderwijsprogramma's in de DRC,
6. 'Ishango Milele' een 'ruimtelijk' oratorium met medewerking van Barbara Hendrickx, gepatroneerd door het Belgisch Comité van de UNESCO.

Lopende initiatieven

Leden van het Belgisch Comité van de UNESCO, die actief meewerken met hun Congolese soortgenoten, treden hen bij om de werking van de vzw Ti Suka samen met de leden van UNESCO Congo te bevorderen.

Bezinningsgroepen worden in scholen gevormd, waar o.m. met medewerking van experts van het Museum voor Natuurwetenschappen debatavonden op touw worden gezet.

Er is in sponsoring voorzien door een Congolees instituut voor bosbeheer, uitgaand van UNESCO en de KU Leuven, met steun van Wallonie-Bruxelles om Vladimir Pletser weer de gelegenheid te bieden de Congolese universiteiten te gaan bereizen. Diverse lezingen hebben reeds plaatsgevonden op Congolees grondgebied.

Tijdens een UNO-vergadering op 30 juni 2015 heeft deze instelling Pascal Noël, promotor van het oratorium 'Ishango Milele' en auteur van diverse initiatieven van de vzw Ti Suka, gemandateerd om dit programma voor te stellen ter gelegenheid van de 60^{ste} verjaardag van de ontdekking van het genoemde fenomeen.

De woordvoerder van de president van de Verenigde Naties, Jean Victor Nkolo, ondersteunt eveneens de actie 'Deling van kennis ten bate van vrede'.

Op weg naar gewichtloosheid

Vladimir Pletser, onderzoeker bij ESA (het Europese ruimteagentschap) heeft bevestigd dat het bot van Ishango deel zal uitmaken van de eerstvolgende zending naar het niveau van gewichtloosheid, het stadium net beneden de eigenlijke 'ruimte'. Dat betekent dat de inspanning beloond zal worden om aan het firmament een verwezenlijking terug te geven

van wezens waarvan Hubert Reeves zei dat zij uit het stof van de sterren ontstaan waren. Onttrokken aan de zwaartekracht waaraan onze mensheid onderhevig is, zal dit object, dat dateert uit een tijd van ontluikende intelligentie, dat vervuld is van raadsels maar wel degelijk zin in zich draagt, voor eeuwig blijven rondzweven wanneer de ruimte ervoor open zal worden gesteld. Ontstaan op deze Afrikaanse bodem vanwaar, naar het woord van Plinius de oudere, 'altijd iets nieuws tot ons zal komen', ligt nu een van de oudste overblijfselen van onze voorouders voor ons, dat *'made in DRC'* is. Wij weten bijna niets over die verre voorouders, behalve dat zij aan de oorsprong liggen van ons bestaan.

Partner worden ?

Dit initiatief kan op heel wat belangstelling rekenen. Niet alleen de symboliek, maar ook de dynamiek die er op het stuk van research, toerisme en ontwikkeling van uitgaat zet de vzw Ti Suka ertoe aan zich voor nieuwe partners open te stellen.

Alle nieuw partnership is dus welkom en kan besproken worden met Pascal Noël : info.tisuka@gmail.com (of telefoon 0496 6257442).

Gabriël Castel, bestuurder van Ti Suka

Terugdenkend aan Norbert Laude

In ons nummer 36 (april 2015) verscheen ons artikel "Het heilig uur van Middelheim", waarin wij de emblematisch figuur van de vermaarde directeur van de toenmalige "Koloniale Hogeschool", Norbert Laude, in herinnering brachten. Dit artikel leverde ons een uitgebreide en interessante commentaar op van ereambassadeur Louis Jaspers, die als (blijkbaar voorbeeldige) oud-student van dat instituut zijn directeur van dichtbij gekend heeft. Uitgebreid, inderdaad : zeven bladzijden lang, helaas te veel om hier overgenomen te worden. Wij moeten ons dus beperken tot een paar samengevatte passages.

- Directeur Laude had van de eerste directeur, commandant Lemaire, meegekregen dat de opleiding van de eerste kaders van de koloniale administratie best moest gebeuren in een instelling die doordrongen was van ideeën die zowel aan de militaire opleiding als aan de toenmaals levendige scoutsbeweging ontleend waren. Daarbij hoorde niet alleen het dragen van een uniform, het verblijf in een streng georganiseerd internaat, maar ook het bijbrengen van idealisme, zelfdiscipline en zelfopoffering.

Dat alles te bate van de volkeren waarvan de ontvoogding aan ons zou worden toevertrouwd. De dag van vandaag klinkt dat vreemd in de oren, ongelooflijk en zelfs snoevend. En toch geloofden wij erin ! ja, wij geloofden Norbert Laude wanneer hij onze opdracht als volgt formuleerde : **"Vous avez une mission sacrée de civilisation"**.

Zoals bij iedere installatie van een nieuwe promotie kreeg de mijne een lijfsreuk toegewezen, die luidde : **"Per laborem et virtutem"**. Dertig jonge mannen van twintig aanvaardden dat met overtuiging als passend voor de taak die ons wachtte in Afrika. ik vraag u wat de waarde is van een jeugd zonder ideaal noch illusie.

(...) Mijn onlangs overleden vriend en collega Maurice Lenain heeft dat goed beschreven in *"La vie quotidienne à l'Université coloniale"* : *"On s'est étonné souvent de la cohésion, de l'efficacité, de l'identité de vue et d'action de la Territoriale, d'un corps somme toute peu nombreux et éparpillé sur l'énorme surface du Congo et du Ruanda-Urundi. Il n'y a pas de miracle. C'est à Anvers que cet esprit est né"*. En van de grote gouverneur-generaal Pierre

Ryckmans : *“Si toutes les fonctions coloniales réclament des élites, le Service territorial, lui, doit pouvoir compter sur l’élite de l’élite”.*

- De jongeren van de vijftiger jaren konden wel het ideaal onderschrijven maar, zo gaat dat nu eenmaal in het leven, daarop werd wel eens inbreuk gepleegd. En daar kon de directeur geen begrip voor opbrengen. De uitgangsuren op het internaat waren beperkt en om 22 uur 's avonds moest iedereen binnen de muren zijn. De opzichters moesten hierop toezien en de eventuele overtreders aanklagen bij de directie. Daarop werd snel iets gevonden en de plaats langs waar men over de haag kon binnenglippen geraakte algemeen bekend.

- In oktober 1949 kwam Joseph Biroli, een Burundese “Muganwa”, d.w.z. prins van koninklijke bloede, als eerste zwarte universitaire student in de Koloniale Hogeschool aan. De keuze was op de ‘UC’ gevallen omdat men vreesde dat hij gemakkelijk onder de invloed van de antikolonialisten, d.w.z. de communisten, zou kunnen komen. Het internaatstelsel, en de geest van de UC, de strenge opvattingen en methodes van directeur Laude moesten een garantie vormen tegen dat gevaar. Het bleek meteen een heikele opdracht voor de directeur, niet alleen moreel maar ook politiek want Mwami Mwambutsa had ook al geprotesteerd tegen deze aanwijzing omdat volgens hem die eer had moeten toekomen aan zijn zoon Louis, die zijn toekomstige troonopvolger zou zijn.

Norbert Laude had mij dus in zijn bureau geroepen, vertelt Louis Jaspers, om mij te belasten met de opdracht deze student ‘*pas comme les autres*’ onder mijn hoede te nemen en er vooral voor te zorgen dat hij gevrijwaard zou blijven van alle mogelijke slechte, vooral politieke invloeden waaraan deze jonge Afrikaan – zij het ook een prins – zou kunnen worden blootgesteld.

Het systeem wou destijds dat de eerstejaars een kamer deelden met een (liefst anderstalige) kameraad, maar Joseph kreeg er een voor hem alleen. Maar Joseph heeft zich zeer vlug aangepast en ingeburgerd en telde veel vrienden in zijn promotie.

In die tijd was het ook gebruikelijk dat de eerstejaars een studentendoop moesten ondergaan, die door de tweedejaars op touw werd gezet. Dat zou ditmaal op de Antwerpse Keyzerlei plaatshebben. Joseph wilde er absoluut bij zijn : *“Je veux être un étudiant comme les autres, avec ceux de ma promotion”*, zei hij. Ik was er tegen omdat het in uniform zou gebeuren en de pers alleen oog zou hebben voor de eerste zwarte student aan het Instituut. “Goed dan maar, zei ik, dan ga ik naast jou mee in de optocht, om erop te letten dat de schade beperkt blijft.” Natuurlijk stonden de dag nadien de kranten vol van de zaak, en Joseph werd samen met mij bij Laude op het matje geroepen. Ik was de grote verantwoordelijke : we hadden ons uniform onteerd en de naam van de UC tot schande gemaakt. Uiteindelijk bleek Joseph minder onder de indruk te zijn geweest van de woede van Laude dan ikzelf, en na mijn uitleg kwamen we er met een flinke bolwassing van af. De ouders van de organiserende groep studenten kregen een brief aan huis om hen te melden dat hun zoon voor vijf dagen uit de lessen was uitgesloten.

Aan belangstellende leden die een integrale kopie van deze commentaar van vriend Jaspers zouden wensen te ontvangen, zullen wij graag op aanvraag een exemplaar toezenden.

Mocassins voor Koning Leopold II (!)

In het Caermersklooster te Gent liep recent een tentoonstelling over de merkwaardige figuur van de uit Dendermonde afkomstige pater jezuïet Pieter Jan De Smet (1801-1873).

Kan men zich inbeelden dat deze gedreven jongeman, nauwelijks 20 jaar oud in zijn eentje de boot nam naar Amerika, waar hij in de orde van de Jezuïeten trad en zich een historische reputatie opbouwde als verdediger van de autochtone bevolking, de indianen, die danig in de verdrukking kwamen door de toenemende trek naar de 'Far West', die een climax bereikte tengevolge van de oploeiende goudkoorts.

Als **'de blanke die geen gespleten tong heeft'** wist pater de Smet het vertrouwen van de indianen te winnen en hij ontmoette hun leiders, tot en met de gevreesde Sitting Bull. Het vertrouwen was ook wederkerig : "Ik heb meer wilden gezien in de steden van Europa en Amerika dan in de vlakten en de bergen van het verre Westen", aarzelde hij niet te zeggen.

In zijn strijd voor de rechten van de indianen wist deze **'blanke zwartrok'** de hoogste regionen te bereiken, tot en met president Abraham Lincoln.

Pater De Smet keerde ook herhaaldelijk naar België terug in zijn strijd voor zijn "nobeles wilden" en wist zelfs ook gehoor te krijgen aan het koninklijk Hof. Aan koningin Marie-Henriette had hij een mooie indiaanse jurk geschonken en koning Leopold II werd bedacht met een jas en een paar mocassins ! Zouden deze betrekkingen op hoog niveau misschien geen interessant onderzoeks-object kunnen vormen ?

Getuigenis uit de pionierstijd – 2^{de} deel

Fernand Harroy

In onze vorige editie (Nieuwsbrief 38) hebben wij de publicatie aangevat van de herinneringen die Afrikapionier Fernand Harroy – voor het eerst naar Congo vertrokken in het jaar 1900 – voor ons ten beste geeft over dat verre verleden. Hij vertelde ons onder welke kolderachtige condities hij in dienst genomen was door de maatschappij S.A.B. We vernamen vervolgens hoe hij op Afrikaanse bodem onthaald werd en hoe zijn eerste stappen en zijn eerste avondmaal daar verliepen.

Zodra het eten gedaan is, trekken de tafelgenoten zich terug, elk vergezeld van zijn boy die de lantaarn draagt. De nacht is intussen ingevallen en ik sta daar helemaal alleen, zonder licht. Ik ga op zoek naar mijn slaaphokje waar ik mijn bed moet zien op te maken. Helemaal uitgeput na twee slapeloze nachten en twee bewogen dagen, hoop ik nu wat rust te vinden. Maar wat een historie om een muskietennet te vinden... terwijl er in alle hoeken van het vertrek ratten op de uitkijk zitten ! Maar, zo dacht ik, ik wapen me met mijn wandelstok, daarmee kan ik de ratten weggagen die het zouden wagen mijn bed te bespringen. En de ijzeren reiskoffer gebruik ik als tafel om mijn kaarslantaarn op te zetten.

Nog maar enkele minuten achterover liggend, voel ik een groot beest langs het muggennet opklauteren ; ik pak dadelijk mijn stok en klop er op los, maar oh ramp, het is mijn kaarslamp die stukgeslagen is. Verschrikkelijk verveeld zit ik nu in het pikdonker. Mijn kaarslamp is met een luide klap omgevallen en nu hoor ik iemand in de verte schreeuwen :

- Verdomme toch, wat betekent al dat kabaal ? Mag het iets stiller ?

Ik weet niet wat te antwoorden maar zeg dat ik het ben, dat ik niets zie, dat ik pas aangekomen ben, en niets heb.

- Wie ben jij ?
- Ik ben een agent die pas aangekomen is.
- Ah, u bent een agent die pas aangekomen is : bent u boekhouder?
- Nee.
- Bent u technicus ?
- Nee.
- Als het zo is, kom ik u helpen.

Wat heeft dit te betekenen ? Inderdaad, enkele ogenblikken later komt er iemand met een lantaarn in de hand naar mij toe, een agent die ik nog niet gezien had en mij begint uit te vragen : “ Kom bij mij iets drinken, dat zal u deugd doen!”. Ik vraag niet beter. Hij legt me uit dat zijn termijn ten einde loopt en wacht om terug naar Europa te reizen en naar de komst uitkijkt van een agent zonder benoeming, dus noch technicus, noch boekhouder. “Vermits u noch het ene noch het andere bent, zult u me vervangen, zodat ik met dezelfde boot zal kunnen vertrekken”.

“Wenst u graag nog een druppeltje ?”. Ik vraag niet liever. Ik probeer bij hem inlichtingen te krijgen over mijn taak daar ik inderdaad bestemd blijf te zijn om hem op te volgen. “Geen zorg, zegt hij, maar vertel mij eens wat je in Europa deed ?”. Ik vond die vraag wel wat indiscreet, maar hij dringt aan en ik antwoord domweg :

- Ik deed zo wat van alles, maar was vooral journalistiek.
- Welk soort journalistiek ?

Ik, meer en meer van slag, dacht dan maar de waarheid te moeten vertellen en zei:

- Mondain verslaggever en kunstrecensent.
- Precies wat past, dat is exact wat hier nodig is !

Natuurlijk was ik een beetje de kluts kwijt maar precies op dat ogenblik komt er een negerin binnengestapt, zodat ik begreep dat het moment gekomen was om het veld te ruimen. De brave man, nog steeds tevergeefs peilend naar wat mijn functies geweest zouden kunnen zijn, zegt nog: “Morgen brengen we u op de hoogte. Nu geef ik u een kaars”. Zo kwam ik weer in mijn verblijf terecht waar ik me te bed legde zonder hoop te kunnen slapen. Rond vier uur in de ochtend zie ik plots de deur opengaan : een neger met een lantaarn komt naar mij toe en zegt:

- Blanke, dit zijn de “moukande”.
- Wat is dat voor iets, de “moukande”?

Welnu, “moukande” dat zijn ... “moukande”!

En hij reikt me een hoopje kleine papiertjes aan, zo groot als een halve briefkaart. Ik zeg :

- Maar wat moet ik daarmee ?
- Maar de blanke zei me dat ik de “moukande” moet geven en dat jij met mij mee moet gaan.

Ik bekijk al die papiertjes en lees op het eerste “Km. 360 : 1 kilo” en op een ander “Km. 345 kg: 1,5 kilo”. “Km. 312: de tong”... Maar wat betekent dit allemaal ? Ik volg de boy die zei dat ik hem moest volgen en die me naar een kraal leidt waar men een rund aan het villen is. Gelukkig is daar een klerk aanwezig en zijn er mannen die blijkbaar iets afweten van het opensnijden van vee : ze zeggen me een eerste pak klaar te maken voor Km. 360, een van 1,5 kilo voor Km. 312, enzovoort. Ze leggen me uit dat de trein aankomt om 6 uur in de ochtend en dat alles klaar moet zijn om het met die trein mee te geven. Dit is het werk van die meneer die me gisteren zo vriendelijk ontvangen heeft en die nu, vermits hij een opvolger gevonden heeft, het heel normaal vindt zich uit te kunnen slapen en mij de klus doorspeeld heeft om het vlees te verdelen.

Zo is het dat ik mijn loopbaan in Afrika begonnen ben ! Hoe ben ik eruit geraakt ? Ik vraag het me ook af, maar het is wel zo dat het allemaal goed afgelopen is. Ik ben naar het appèl getrokken waar alle blanken samen moesten komen. De zaakvoerder zei me "In afwachting dat de directie over u iets beslist heeft, gaat u voor mij werken". "O.K". 's Anderendaags in de voormiddag geeft de man me een order dat pas van de directie binnengekomen was. Dit is de opdracht : "Vermits we vee aankopen aan 3,5 fr. per kilo op voet en dat we ons vlees verkopen aan 5 fr. per kilo, wat zal dan de opbrengst zijn van het slachten van een stuk vee ? Graag zo spoedig mogelijk antwoord."

De zaakvoerder zegt :

- Ziezo meneer, dit is een werkje voor u.
- Hoezo ? antwoord ik.
- Wel ja, dat is simpel. U gaat naar de kraal, u kiest een rund, u zet het op de weegschaal om zeker te zijn van zijn gewicht en laat het slachten. U weegt dan het vlees dat goed is voor de verkoop en u brengt daarover verslag uit".

Ik laat de zaakvoerder merken dat ik dit een lastige karwei vind en zeg hem :

- Hoe ga ik tewerk om een rund te kiezen en dat op een weegschaal te krijgen?
- Zijn antwoord klinkt eenvoudig :
- Meneer u bent hier in Afrika. Wanneer men in Afrika een opdracht krijgt, voert men die uit en voor de rest trekt men zijn plan ! Vooruit !
 - O.K., nu ben ik weg.

Ik wens het drama niet na te vertellen dat het betekende een rund in de kraal te bemeesteren, plus de krachtspanningen die nodig waren om het dier tot op de weegschaal te krijgen... maar ik denk dat het volstaat te zeggen dat, na gedane taak, ik bij de heer zaakvoerder gegaan ben om hem te zeggen:

- Ziezo, het beest heeft 11 frank opgebracht.
- Maar ben je gek ? antwoordt de zaakvoerder. Je bent er flink naast ! U begrijpt er niets van en ik, ik zou nooit zo'n rapport naar de directie durven sturen. Men zou me uitlachen. U moet absoluut herbeginnen en beter opletten. Ik heb helemaal de moed niet om uw rapport vandaag naar de directie te sturen : overmorgen moet u maar eens herbeginnen.

Twee dagen later doe ik dus de operatie nog eens over, natuurlijk in dezelfde dramatische omstandigheden. Weer kom ik op eenzelfde resultaat uit : 10 frank winst!

Ik breng mijn rapport naar de zaakvoerder die opschrikt en zegt:

- Bent u bereid die beide rapporten te ondertekenen?
- Ja meneer.
- Wel dan is het goed : teken en stuur ze naar de directie.

Een uur later zendt de directie de volgende boodschap : "Bevorder de agent die dat rapport opgemaakt heeft tot een hogere graad. Stel hem aan voor de vervoerdienst, maar hij moet in het slachthuis dienst blijven doen !". En zo ben ik meteen benoemd tot slager. Slachter vanwege mijn talent als mondain kroniekschrijver en – onder ons gezegd – omdat mijn voorganger een liefhebber was van absintlikeur en "zwarte Venussen"... wier diensten hij met vlees bleek te betalen !

In mijn nieuwe dienst, de vervoerdienst, sta ik onder het gezag van een markies, een echte Franse markies, Monsieur le Marquis de Loynes, een rijzige heer die slechts één oog heeft.

Dat is echter van korte duur. Twee dagen later, om 7 uur 's ochtends, word ik door de zaakvoerder geroepen :

- Meneer Harroy, u hebt één uur om uw pakken te maken en u klaar te maken om te vertrekken ; over een uur komt hier een stoomboot langs die halt houdt om u op te pikken: u vertrekt naar Inkongo. Inkongo is een van onze beste werkplaatsen die door een zaakvoerder en twee adjuncten gerund wordt; de eerste van deze adjuncten werd zopas vermoord door zwarten uit Shibango, waar hij gevestigd was. De directie stelt u aan om hem dringend te vervangen.
- Sorry meneer, waar ligt Inkongo ?
- Inkongo ligt in Boven-Sankuru, niet zo ver van Lusambo.
- Hoever is dat ?
- 24 tot 26 dagen varen. Voor u vertrekt moet u zich aanmelden in het bureau om de post mee te nemen en die af te geven in Mangahai, zo'n 10 dagen hiervandaan. Dat is de zetel van onze algemeen inspecteur, meneer Fumière.

Ik ben een beetje van slag omdat ik een vermoorde agent moet gaan vervangen maar het is nu wel zo dat ik het land zal kunnen zien. Ik spoed me om klaar te staan voor de steamer. En inderdaad, klokslag 8 uur komt de stoomboot "Stanley" aanleggen, een sternwheeler van 25 ton. Hij is hier in aparte onderdelen aangevoerd, helemaal op de rug gedragen langs de karavaanweg vanuit Matadi, zo'n 10 à 15 jaar geleden. Bemanning, houtvoorraad en kajuit van de technicus onder het dek. Op het bovendek vooraan bij de stuurhut de kleine hut voor de kapitein achter een eenvoudige tafel en achteraan vier kleine hutjes.

Bij het inschepen tel ik al tien passagiers : ik word dus nummer elf. Met slechts 4 hutjes, zijn we dus met zeven om tijdens de hele reis enkel over een ligstoel te beschikken, dag en nacht en zonder muskietennet. Overdag wordt het dus een strijd tegen de brandende zon en de gensters die uit de schouw spatten en 's nachts tegen de muggen. Tot in Kwamouth krijgen we iets of wat te eten. Na vier dagen varen komen we in de Kasai aan, in Congo-Vrijstaat, terwijl we tot nu tussen de Franse en de Congolese oevers stoomden. Dat was het moment om mijn eerste les tropische geneeskunde te krijgen ! Stel u voor, een uur voor onze aankomst in Kwamouth waar we douanecontrole moesten ondergaan, begon een van de passagiers te roepen: "Daar begint het weer, daar is mijn koorts!" En daarop : "Ik weet wat het is, maak u geen zorgen, ik weet hoe verschrikkelijk het is als die de crisis opduikt. Ik weet hoe te genezen: snel mijn reiskoffer als voetbad gebruiken en met water laten vollopen". En ja, hij maakt zijn koffer leeg, waar al zijn spullen inzaten, laat die vol water lopen en roept dan "Zeep, nog zeep, veel zeep!". Op zijn strozak gezeten, met de benen in de met water gevulde koffer, kwamen we nu op de plaats aan waar de douanecontrole moest gebeuren. Intussen bleef hij maar roepen "zeep, nog meer zeep"! Wij bereikten de plaats voor de douanecontrole terwijl hij, nog op de rand van zijn strozak zittend, met de benen ondergedompeld in zijn reiskoffer vol met water en zeep, zat. En nog altijd riep hij, "zeep, nog meer zeep".

Bij aankomst in Kwamouth sloeg de bemanning een voorraad hout op. De douanier deed zijn inspectieronde. Eerlijk gezegd, erg nieuwsgierig was hij niet. We konden meteen terug vertrekken. Eenmaal van de oever verwijderd stond onze zieke vrolijk op en riep ons "Kijk, nu ben ik genezen!" terwijl hij drie flessen absintlikeur te voorschijn toverde. Ze lagen verstopt op de bodem van zijn voetbad en dankzij het overvloedige zeepschuim,

onzichtbaar gemaakt. Nu ja, men moeten weten dat absintlikeur streng verboden was in Congo.

Kort na het vertrek horen we vreugdekreten bij de bemanning “Tshiboko, tshiboko !”. In de verte hadden we een ballon uit het water zien steken : dat was de buik van een dood nijlpaard dat met de stroom meedreef. Op bevel van de kapitein vaart de boot in de richting van dit waardevolle wrak dat met kettingen vastgesjord wordt om meegesleept te worden tot de volgende halte, tegen zonsondergang, waar hout ingeladen kan worden. Na het inslaan van het hout wordt toelating gegeven om het stuk nijlpaard te versnijden en te verdelen. Onmogelijk u in te beelden welke afschuwelijke stank opstak toen het dier opengesneden werd en er massa’s vliegen op de boot neerstreken. Maar de zwarten eten geen geuren, zij zien het vlees, in welke staat dan ook en ja, de kapitein had de kok opdracht gegeven een voorraad vlees van dat dier op te slaan, waarmee we ons tijdens de verdere tocht moesten vergenoegen ! Vanaf dat ogenblik werd het eten trouwens slechter en slechter, en was er ook geen drank meer want nog voor we in Kwamouth aangekomen waren hadden de kapitein en technicus de wijn die als voorraad, tijdens de heen- en terugreis voor bemanning en passagiers bestemd was, helemaal soldaat gemaakt.

Kan men zich inbeelden in welke geestestoestand een passagier kan verkeren die vele dagen lang zijn zetel niet heeft verlaten en die, nog nauwelijks klaar van geest, niet eens de schoonheid meer opmerkt van het landschap, met haar kuddes buffels, honderden nijlpaarden, legioenen krokodillen, die men constant ziet in wat men de “dagen van de eilanden” noemt en waar prachtige vogels, meestal onbekende soorten, in grote getale neerstrijken. Nu zijn we door gebrek aan slaap uitgeput maar wegens gebrek aan eten en comfort, maakt nu ook de koorts haar opwachting. Vermits ik de laatst aangekomene ben en nog geen graad bezit, is er niemand die naar mij omkijkt...

Maar na 12 dagen komen we eindelijk aan in Manghai waar onze inspecteur-generaal gevestigd is. Ik ga hem begroeten en zijn post overhandigen maar hij is eerst en vooral verbaasd iemand te zien die, hoewel pas uit Europa aangekomen, in zo’n belabberde toestand verkeert. Hij begrijpt dat een lekkere lunch me genoegen zal doen en nodigt me bij hem thuis uit terwijl de boot aan wal ligt om hout in te slaan. Tijdens de lunch moet meneer Fumière mij een vreselijk bericht overbrengen : hij vernam zopas van de zaakvoerder van Inkongo dat ook zijn tweede adjunct overleden is.

Dat betekent dat ik er alleen voor sta om twee overledenen te gaan vervangen... Leuk vooruitzicht !

Ik sta niet langer stil bij het einde van de reis waarover eigenlijk niets bijzonders te vertellen valt en kom dan na 26 dagen aan bij de kleine post die me beschreven werd als de factorij van Inkongo.

Zodra ik op de oever sta zie ik een jonge kerel op me afkomen die er zo’n 20 jaar oud uitziet maar onmiddellijk opvalt door zijn witte haren. Zijn knie steekt uit zijn broek en hij draagt een vilten hoedje dat hem een wat schelmachtig voorkomen bezorgt. Dat is mijn chef !

Eenmaal aan boord wendt hij zich tot de kapitein om de post en de berichten in ontvangst te nemen en wanneer ik me wil voorstellen ziet hij tot zijn groot afgrijzen een derde kandidaat-lijk voor zich staan. Maar de aandacht die nodig is om de vele goederen in

ontvangst te nemen die uit de boot geladen moeten worden laten hem niet veel tijd om naar mij om te kijken.

Hij zegt me kortweg : “Zie daar die kleine shimbek, daar vlakbij de oever : dat wordt uw kamer”. Vier muren in mortel, een rieten dak, een vloer uit gestampte aarde met twee of drie inlandse matjes en een in elkaar geknutseld soort bed met daarop houten balken en lianen die een matras moeten voorstellen. Daar ga ik mijn koffers uitpakken en mijn bedje spreiden waarna ik naar de voornaamste barza ga waar de zaakvoerder mij opwacht voor het aperitief en het avondeten.

Wordt vervolgd

Het drama van de albino's in Afrika



(Foto La Libre Belgique)

In Europa telt men 1 albino per 20.000 geboorten. In Afrika is er 1 per 5.000 à 15.000 en in het noorden van Tanzanië zelfs 1 per 1.000. In dat milieu is dit verschijnsel natuurlijk een bron van allerlei bijgeloof. De genetische origine van het fenomeen blijft er uiteraard onbekend, wat aanleiding geeft tot de meest gekke fantasmen.

In veel culturen wordt aangenomen dat het een soort vervloeking is, wat het doden van de boreling tot gevolg heeft. Elders, zoals in Tchaad en Gabon worden ze als een soort spoken beschouwd.

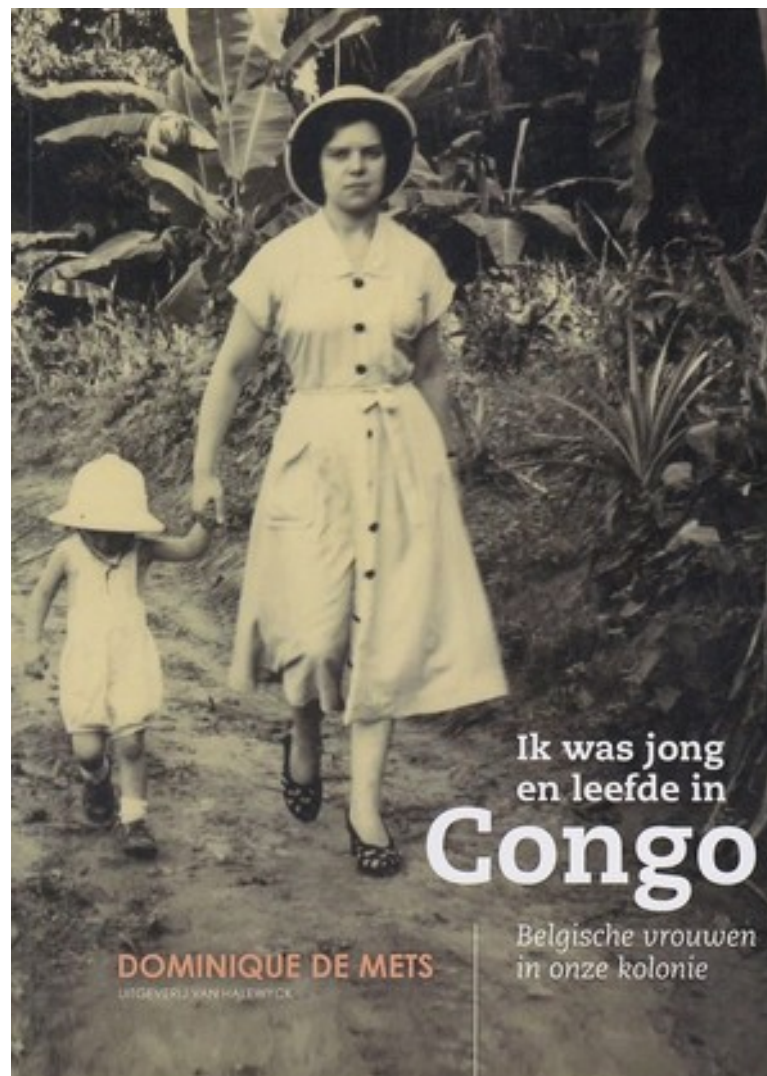
In nog andere culturen aanziet men ze als beschermelingen van de goden of als geluksbrengers. Dan wordt er van het verschijnsel gebruik gemaakt om een soort toverdrankjes te bereiden met behulp van de (blonde) haren en het knipsel van de vingernagels van de 'uitverkorenen'. Erger is, met name in Oost-Afrika, dat het winstbejag

de overhand neemt en dat de jongste jaren een onrustwekkende stijging van het aantal moorden op albino's is vastgesteld, zulks met het oog op organentrafiek.

Het heeft ook een hele tijd geduurd vooraleer voldoende motivering werd opgebracht om het fenomeen te bestrijden. In Tanzanië bleef het zelfs geruime tijd bij een mondelinge veroordeling. Tussen de jaren 2000 en 2013 gaven slechts 5 zulke moorden (op 72 vastgestelde feiten) aanleiding tot een veroordeling. Maar nu er eindelijk meer gestrengheid aan de dag wordt gelegd, stelt men vast dat de plaag zich verplaatst naar het naburige Malawi. Daar ziet men nu straffeloos reclame verschijnen in de pers, waarbij charlatans aan mogelijke klanten in enkele dagen macht en rijkdom beloven.

Nog een Congoboek !

Belgische vrouwen in Congo...



Lukraak gekozen, krijgen we hier een voorstelling van het Afrikaanse verleden van een vijftiental Belgische vrouwen, meestal echtgenotes van mannen in uiteenlopende bedieningen, met daarnaast ook twee kloosterzusters en drie air-hostesses.

Diverse vaststellingen liggen voor de hand : Er is in de eerste plaats de onwennigheid van de nieuw aangekomen westerlingen, die blijkbaar voorbereiding misten om meteen hals over kop in dat nieuwe milieu gedompeld worden, waar alles zo 'anders' is. Een belangrijk aspect voor dames is uiteraard de omgang met inlands huis-personeel : gelukkig maar, na enige wederzijdse aanpassing verlopen die betrekkingen opvallend goed en krijgen we heel wat verhaaltjes te lezen die stralen van aanhankelijkheid, trouw en kindvriendelijkheid.

Een plezierige anekdote mogen we in dit verband toch niet onvermeld laten: tijdens een tocht per tipoy horen de reizigers tot hun stomme verbazing dat de dragers – waarvan wij weten dat die altijd al zingend hun last torsen – laten horen dat "Madame het zaadje van een baby in haar buik heeft". Achteraf bleek dat de boy-lavadère blijkbaar heel attent was en goed kon rekenen...

Eenstemmigheid vinden wij ook terug om een vernietigend oordeel te vellen over de wijze waarop het koloniale avontuur ten einde gelopen is. Bijna stuk voor stuk krijgen we dramatische verhalen te lezen over de hachelijke wijze waarop de uittocht verlopen is.

Als wij een keuze mogen maken uit de verschillende verhalen, moet onze voorkeur uitgaan naar het meest gestoffeerde verhaal van (mevrouw de gravin) Geneviève Corin, die in uiterst tragische omstandigheden haar echtgenoot verloor : het gaat hier om André Ryckmans, assistent-gewestadministrateur en zoon van de voormalige gouverneur-generaal, die het leven heeft gelaten bij een poging om een of meer collega's uit de handen van muitende soldaten te redden.

De meest verheugende eenstemmigheid vinden we dan weer terug in de resp. slotwoorden van de diverse respondenten, waarin zij zich nagenoeg eenstemmig gelukkig prijzen het Afrikaanse avontuur te hebben mogen beleven, waarvan zij een onuitwisbare indruk meedragen... niet zonder helaas ook het onbegrip te moeten betreuren waarvan zoveel landgenoten jegens hen blijk geven. (GB)

WIJ GEDENKEN...

Kanunnik Emmanuel Dezeine



In de leeftijd van 88 jaar verliet ons een trouw en gewaardeerd lid in de persoon van kanunnik Emmanuel Dezeine van het bisdom Brugge. Van 1954 tot 1962 was hij actief in Congo waar hij ondermeer leraar en hulpbisschop was. In 1988 stond hij aan de wieg van MEMISA, de belangrijke katholieke medische hulporganisatie. In het jaar 2000 nam hij het voorzitterschap van die organisatie op zich en droeg hij krachtdadig bij tot het professionaliseren van de werking. Toegankelijkheid tot basisgezondheidszorg voor de meest kwetsbaren was voor hem een bestendig punt van zorg.

René-Jean Desmedt

Slechts enkele weken verwijderd van zijn negentigste verjaardag verliet ons een van onze oudste en toegewijde leden, René-Jean Desmedt. Hij was geboren in Dworp en woonde in Sint-Genesius-Rode. De heer Desmedt was oud-leraar aan het Koninklijk Atheneum van Leopoldstad-Kalina en eredirecteur L.O. en Belgische scholen in Kinshasa. Ook was hij erevoorzitter van de Vereniging van Belgische Technische Leerkrachten en Geneesheren bij de Ontwikkelingssamenwerking

Pater Jozef Van Keerbergen

Twee weken voor zijn 92^{ste} verjaardag overleed in het Missiehuis van Scheut te Sint-Pieters-Leeuw een andere vertegenwoordiger van de onderwijsgemeenschap, pater Jozef Van Keerbergen, die van 1949 tot 1995 in Congo actief is geweest, laatst als inspecteur middelbaar onderwijs in Luluaburg (Kananga).

Lode Boets

Na een moedig gedragen pijnlijke ziekte is van ons heengegaan Lode Boets uit Herentals. In Afrika was Lode gezondheidsbeambte bij INEAC in Yangambi (Boven-Congo)

Wij delen in de rouw van de nabestaanden van deze overleden vrienden.

De prauw



Foto Het Nieuwsblad

De legendarische prauw van het Afrikamuseum, die een jaar lang een onderkomen gevonden had in het Legermuseum, is begin februari teruggekeerd naar het Museum. Het gevaarte, dat 22,5 m. lang is en 3,5 ton weegt, zal vanaf volgend jaar in de toekomstige ondergrondse galerij van het vernieuwde Museum tentoongesteld worden.

ORPER – Een brief uit Kinshasa

Een eresaluut sturen wij andermaal toe aan ons kranig lid, mevrouw Anny Steegmans uit Diepenbeek, die dit jaar eens te meer de tocht naar Kinshasa ondernomen heeft om zich ten dienste te stellen van ORPER, het werk dat zich bekommert om de vele duizenden straatkinderen die de hectische hoofdstad van Congo telt. Zie hier haar brief.

Goede vrienden,

Na een rustige vlucht werden we op 15 februari hartelijk onthaald op de luchthaven N'Djili door Père Alpha en Frère Michel. Het weerzien deed weer goed. Het was andermaal een stukje thuiskomen, maar dan in een ander continent. We zijn 's morgens vertrokken in de sneeuw en 's avonds aangekomen met 29 °C.

Op dinsdag 16 februari zijn we de hele dag binnen gebleven wegens de actie “*villes mortes*” in het hele land. Er was geen beweging op straat : de bevolking wilde hierdoor aan de regering tonen dat ze niet tevreden is met het beleid en verandering wil. De volgende dag zijn we er dan ingevlogen. Eerst hebben we het administratief centrum en al de huizen van ORPER bezocht met het personeel en de kinderen. De ontvangst was meer dan hartelijk.

In de onthaalcentra waren enkele nieuwe gezichtjes, terwijl andere kinderen overgegaan waren naar verblijfshuizen. Ook het mobiel busje heeft op straat weer nieuwe plaatsen ontdekt waar zich kinderen ophouden.

De volgende dagen waren we in de centra aan het werk met de jongens en de meisjes. Na het volgen van alfabetiseringslessen, leerden de jongens ook schaken : ze willen een schaakspel ook kopiëren en dat zal wel lukken. De meisjes zijn bezig met punnik- en haakwerkjes. Ik had een reeks punnikringen gekocht en daarmee maken ze handtassen en mutsen.



Alfabetisering

De drie beroepsateliers van ORPER zijn goed bezet. De kinderen zijn meer en meer bereid om een beroep aan te leren om later op eigen benen te kunnen staan. Zij kunnen kiezen : snit en naad, koken of haarkappen. In de werkplaatsen buiten ORPER zijn er jongens die autotechniek, schrijnwerkerij of metaalbewerking leren.

De wegen in en rond Kinshasa zijn in erbarmelijke staat. Ze moeten dringend een grote beurt krijgen, meer : ze moeten helemaal opnieuw aangelegd worden.

Dan is er nog een heel groot probleem met de elektriciteit. Dagelijks zijn er stroomonderbrekingen waardoor sommige kleine ondernemingen moeten sluiten. Zo'n stroom-

onderbreking duurt soms meerdere dagen waardoor generatoren moeten worden ingeschakeld, maar stookolie is zeer duur.

In deze moeilijke omstandigheden is het leven voor de bevolking uiterst ingewikkeld. De mensen moeten overleven en nemen hun toevlucht tot allerhande informele activiteiten.

Het doet ons toch veel plezier om te zien dat er bij ORPER heel goed wordt gewerkt. Er is hier structuur en iedereen doet zijn best om de straatkinderen van ORPER naar een betere toekomst te begeleiden.

Op vrijdag 4 maart is dokter-gynaecoloog Willy Voets aangekomen om zich hier bij ORPER nuttig te maken. We hebben het hospitaal St. Joseph bezocht en een gesprek gehad met de directeur, een gynaecologe. Hij heeft met heel veel mensen gesproken en ziet dat het er hier anders aan toe gaat dan bij ons. Bij het Centre Mobile heeft hij al heel wat wonden verzorgd en in de infirmerie een operatie verricht. Hij staat de verpleegkundigen van ORPER bij met goede raad want zij hebben ook veel vragen. Gelukkig heeft hij ook veel materiaal meegebracht. Op vrijdag 11 maart is de verzending met het dokterskabinet aangekomen in de procure van St. Anne. Dat was een hele geruststelling want die zending was al van in oktober onderweg. Deze uitrusting zal dienst kunnen doen in de infirmerie van de boerderij. Ook de humanitaire goederen die we meegebracht hadden werden geregistreerd.



Op bezoek bij straatkinderen

Daarbij waren 30 schooluniformen die te danken zijn aan een bejaarde naaister uit Diepenbeek. Wij zijn deze dame zeer erkentelijk voor haar inzet.

De lagere school van Lutselus had ons een computer cadeau gedaan. Deze werd hier omgezet naar de Franse taal en de grotere jongens van het huis HAM in Kimbangu maken er gebruik van om hun schooltaken te maken en te leren werken met internet.

ORPER viert dit jaar zijn 35^{ste} verjaardag. We bewonderen de directeur en zijn medewerkers voor het moeilijke, maar mooie werk dat zij al sedert al die jaren verrichten. Vele van de straatkinderen vonden door hun toewijding en begeleiding de juiste weg in hun leven.

Wij danken ook de mensen in België voor hun solidariteit met dit project ! Met jullie steun kan hier veel gebeuren.

Warme groeten vanuit Kinshasa

Anny

N.B. Merkwaardig is hoe Anny erin geslaagd is heel wat sponsors bij haar actie te betrekken, waaronder de provincie Limburg en de gemeente Diepenbeek in de eerste plaats.

Voor de vrienden die ORPER verder willen steunen : (Let wel op de vermelding!)

Voor stortingen zonder fiscaal attest : het gewone nummer :

BE70 0882 5555 9225 BIC-code : GKCCBEBB Vermelding : ORPER VZW

Straatkinderen Kinshasa

Voor stortingen met fiscaal attest : jaarlijkse giften vanaf 40€ zijn fiscaal

**afteikbaar : BE21 0000 7186 7603 BIC-code : BPOTBEB1 van Kontinenten
vzw Vermelding : ORPER vzw Straatkinderen Kinshasa.**

Op heden ontvangen bijdragen 2016

(waarvoor hartelijk dank, bijzonder aan hen die bijkomende steun hebben willen verlenen !)

De h. & mevr. Aerts-Boonen, Hamont-Achel

De h. W. Alenus, Oostende

De h. & mevr. Ampe-de Maziere, Gent

De h. S. Annys, Wijnegem

De h. G. Avonds, Kapellen

De h. W. Avonds, Vosselaar

De h. & mevr. J. Baeyens, Teralfene

De h. O. Baeyens, De Pinte

De h. P. Beckers, Schoten

De h. R. Bedert, Oostende

De h. W. Blondeel, Adegem

De h. A. Boeckx, Keerbergen

De h. & mevr. G. Bosteels, Tervuren

De h. & mevr. B. Brasseur, Portugal

De h. & mevr. J. Brems, Haasrode

De h. H. Bruneel, Lo-Reninge

Dr. & mevr. A. Buytaert, Sint-Niklaas

De h. & mevr. A. Callewier, Harelbeke

Mevr. Puck Claes, Sint-Truiden

De h. & mevr. E. Clement, Halle

De h. & mevr. Corens, Brasschaat

E.P. W. Costermans, Leuven

De h. & mevr. Craet, Roeselare

De h. & mevr. O. Daene, Strombeek-Bever

De h. E. De Baedts, St-Amandsberg

Dr. H. De Baets, Oostende

Mevr. M. De Bruyne, Roeselare

De h. W. De Jonghe, Oostende

De h. de Maere d'Aertrycke, 1200 Brussel

De h. & mevr. De Meyer-Wille, 1080 Brussel

E.P. D. Delabie, De Panne

Mevr. R. Desmedt, St-Genesius-Rode

De h. F. De Souter, Temse

De h. W. De Wilde, Hasselt

De h. & mevr. L. De Zutter, Roeselare

De h. G. Dierckens, St.-Pieters-Leeuw

De h. U. Driljeux, Sint-Truiden

De h. Ducheyne, Wenduine

Mevr. G. Duytschaever, Ekeren

De h. J. Eliaerts, Antwerpen

De h. E. Fiorine, Oostende

E.P. J. Geysels, Geraardsbergen

De h. & mevr. Goedertier, Heusden

De h. & mevr. Gorssen, Strombeek-Bever

De h. & mevr. Grarī, Berchem

Mevr. L. Helderweirt, St. Amandsberg

De h. D. Hennaert, 1030 Brussel

Dr. L. Hermans, Elverdinge

De h. F. Hessel, Jalhay

De h. G. Heylen, Zandhoven

De h. W. Ingels, Maldegem

Mevr. E. Janssens, 1200 Brussel

De h. L. Jaspers, Glorianes (F)

De h. & mevr. F. Jorissen, Hasselt

De h. F. Keereman, Oudergem

De h. R. Kint, Oostende

Mevr. G. Laleman, Roeselare

De h. P. Lelièvre-Damit, Tervuren

De h. & mevr. G. Loosen, Zonhoven

De h. & Mevr. Mertens-Blommī, Meerhout

E.Z. Veroniek Ottenburgs, Gent

Mevr. Gh. Pachterbeke, Koksijde

De h. M. Paeleman, Laarne

De h. Noël Pye, Brugge

De h. P. Reynders, Assesse

De h. & mevr. J. Schelfhout, Kortrijk

Mevr. G. Simoens, Tervuren

De h. & mevr. Soubry, Heist a/Zee

De h. & mevr. Speltincx, Hoeilaart

Mevr. A. Steegmans, Diepenbeek

Mevr. Maria Stegen, Diepenbeek

De h. M. Strobbe, Merelbeke

De h. & mevr. Uyttenhove, Heist a/Zee

De h. J. Vanacker, Roesbrugge-H.

De h. L. Van Alsenoy, Kapellen

De h. H. Van Beeck, Overijse

De h. & mevr. Van Belle, De Pinte

Mevr. Van den Hole-Van Moorsel, Kasterlee

Mevr. M. Van Eylen, Leuven

Mevr. D. Van Hassel, Diest

Mevr. A. Van Poelvoorde, Erembodegem

Dr. & mevr. E. Van Rompaey, Kessel-Lo

De h. M. Van Trimont, Geraardsbergen

De h. R. Vandenbussche, Lendeledede
De h. & mevr. J. Ver Boven, St. Genesius-R.
E.P. L. Verbeek, Lubumbashi (DRC)
Mevr. Vertongen-Hens, Antwerpen

Mevr. N. Verzele, Oostende
Dr. M. Vlassenroot, Oudegem
Mevr. C. Vos, Halle-Booienhoven



Deze Nieuwsbrief is uitgegeven door de vzw AFRIKAGETUIGENISSEN

Zetel : Jan van Ruusbroecstraat 15, 3080 Tervuren

(e-mail : afrikagetuigenissen@skynet.be)

Bankrekening (IBAN) : BE67 0014 2540 4387

Niets uit deze nieuwsbrief mag worden overgenomen, gekopieerd of gepubliceerd zonder de
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever, die alle rechten voorbehoudt.



Lega-Lukwangamasker (verzameling J. Schelfhout)